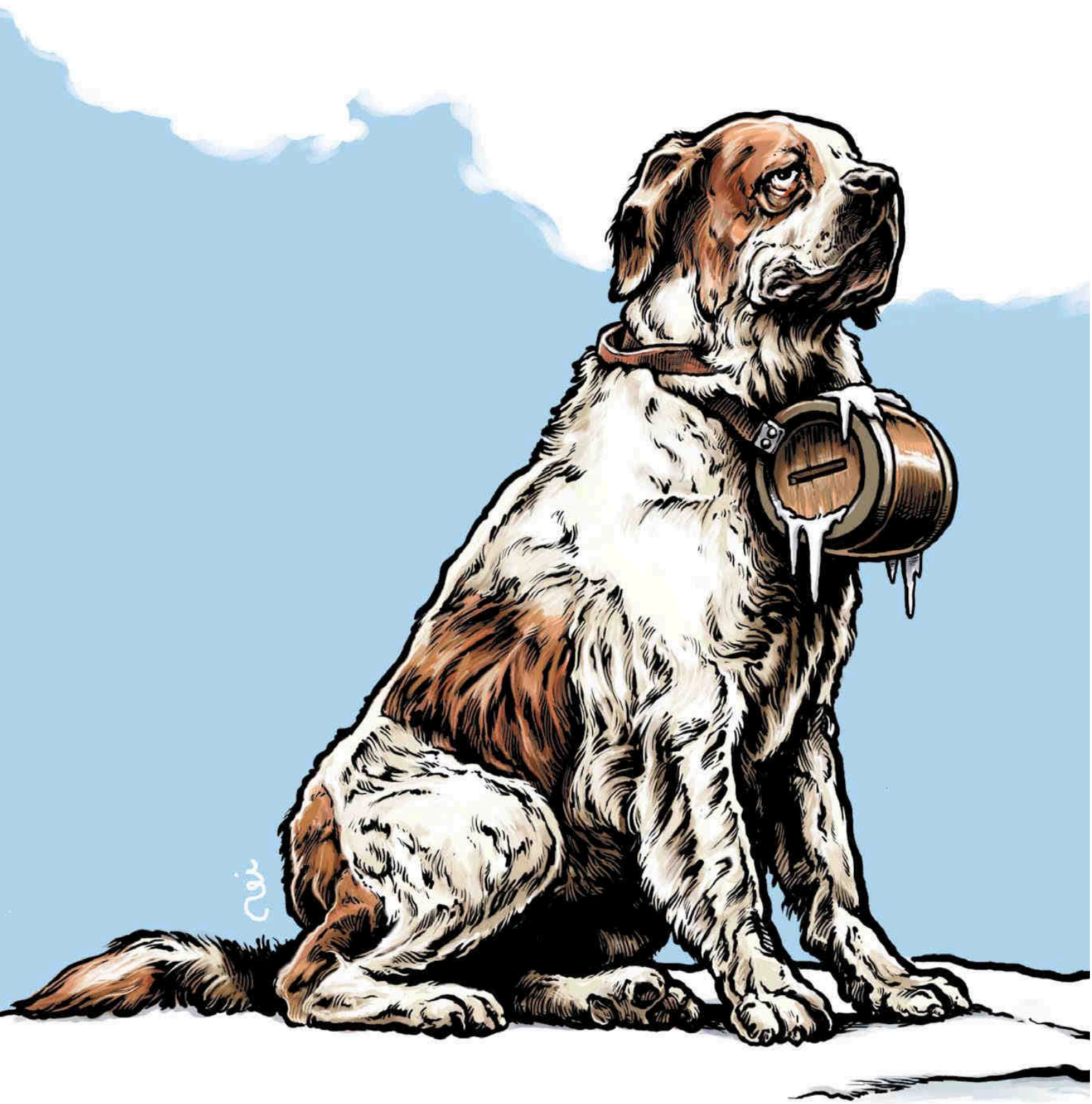

téma

Na lovu českých korupčníků

Švýcarsko bývalo rájem špinavých peněz a daňových úniků. Dnes místní policie stíhá podvodníky v celé Evropě a mezi byznysmeny vládne panika, kdy na ně přijde řada. Vypravili jsme se tajemství švýcarské proměny prozkoumat zblízka.

□ TOMÁŠ SACHR

Lorenzo Gerber (50) je policista, který miluje zmrazování. Ale o chlad mu přitom nejde – jen o úder prstu na klávesnici počítače, kterým může ve vteřině „zmrazit“ čili zablokovat jakékoli konto v kterékoli švýcarské bance. „To je nesmírně vzrušující,“ říká ve své bernské kanceláři pan Gerber, jinak šéf oddělení boje se špinavými penězi, považovaného tady v ústředí švýcarské federální policie za vůbec nejdůležitější.

Jsme první zahraniční novináři, které sem pan Gerber pustil; práce jeho týmu je totiž pro Čechy vysoce aktuální. Kvůli Gerberově „zmáčknutí klávesy“ totiž zamrzl například loni na podzim účet pražského podnikatele a přítele zdejších vysoce postavených politiků Romana Janouška. A krátce předtím rozvířili švýcarští detektivové stojaté vody nad vyšetřováním gigantického podvodu českých manažerů v divoké privatizaci Mostecké uhelné společnosti.

kromě bance Lombard Odier, i dalších sto patnáct tisíc franků, tedy víc než dvě miliardy korun, které protekly podnikatelským účtem do dalších bank v Lichtenštejnsku a Velké Británii. „To je i na Švýcarsko pořádné sousto,“ usmívá se v redakci švýcarského týdeníku Le Matin Dimanche Julian Pidoux, novinář, který pro švýcarské čtenáře kauzu objevil.

Celý případ vzbudil pozornost nejen kvůli penězům, ale také kvůli vztahu k české vrcholné politice. Jak známo, Janoušek je blízkým přítelem pražského primátora Pavla Béma a ke „zmrazenému“ švýcarskému účtu mají podle neověřených informací podpisová práva i dva nejbližší spolupracovníci pražského primátora – náměstci pro investice a územní rozvoj. Oba muži přístup ke kontu popírají a švýcarská prokuratura zatím jakékoli informace o probíhající vyšetřování odmítá poskytnout. Jasně v celé věci by ale mohlo být poměrně brzy – možná už teď na přelomu září a října. „Nedá se

Mostecké uhelné z firmy vytunelovat miliardy, uložit je načas ve Švýcarsku a následně firmu za ukradené peníze zprivatizovat.

Šlapou jako hodinky

Obrat ve švýcarské policejní vstřícnosti je pozoruhodný. Když se na konci devadesátých let české úřady pídily po možných kontech Klausovy ODS, na které si partaj měla tajně ukládat korupční peníze z privatizace, vrátila se do Prahy jen stručná zpráva se vzkazem, že tamní banky naprosto respektují soukromí svých klientů a nebudou se k podobným spekulacím jakkoli vyjadřovat. O nějakém vyšetřování nemohla být vůbec řeč.

Teď tu tedy máme minimálně dva dobré důkazy, že něco je jinak. A nad touhle proměnou dnes pokyvuje hlavou i Lorenzo Gerber. „Ještě před deseti lety jsme řešili něco kolem stovky podezření za rok, dnes je to víc než osmkrát tolik,“ vypočítává pan Gerber s tím, že jen za loňský rok jeho tým při zmrazování podezřelých

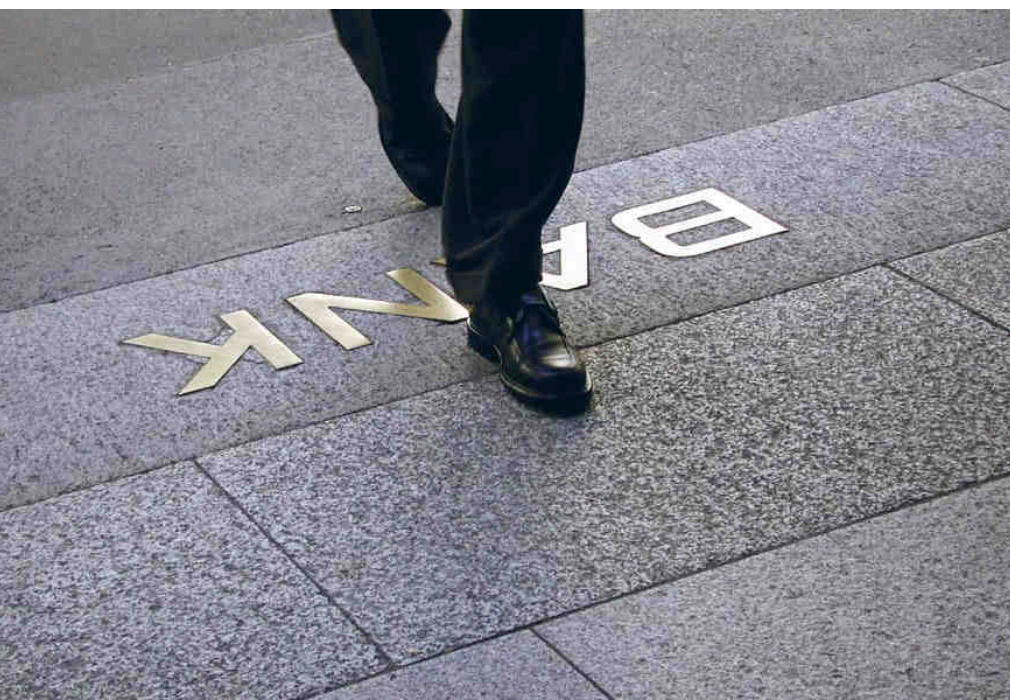

FOTO PROFIMEDIA.CZ

Bankovní tajemství prý drží místní ekonomiku a bankéři straší, že bez něj přijdou zlé časy.

Jak to, že země zahalující veškeré finance léta neprostupným tajemstvím, se najednou proměnila v úspěšného mezinárodního lovce korupčníků a podvodníků? Odpověď je mimořádně lákavá právě pro Čechy, kterým až dosud podobné případy pravidelně protékaly mezi prsty.

Janoušek a ti druzí

Zprávy o švýcarské bloádě kont pražského lobbisty Romana Janouška v Česku zprvu zapadly. Krátce po uveřejnění je letos v létě zastínily dovolenkové schůzky bývalého premiéra Mirka Topolánka s lobbisty v Toskánsku, na břehu Ženevského jezera je to ale dodnes výbušný materiál. Jde totiž o pořádný balík peněz: kromě zhruba dvanácti tisíc švýcarských franků, uložených Janouškem v ženevské sou-

vyloučit, že padne konkrétní obvinění nebo se objeví jiný důležitý posun v celé kauze,“ říká informovaný investigativce Pidoux.

Na klíčové detaily o podezřelém švýcarském účtu se tedy Češi mohou teprve těšit, už teď je ale jisté, že aktivita detektivů z alpské země není žádná náhoda. Janouškovo podezřelé konto se stalo v krátké době už druhou švýcarskou depeší, kterou česká policie obdržela. Tou první je, jak už bylo řečeno úvodem, případ Mostecká uhelná. Podle dostupných informací, švýcarská generální prokuratura uzavřela vyšetřování letos na jaře a na základě nových důkazů dodaných Švýcarsy pak ve stejnou chvíli obnovilo vyšetřování i krajské policejní ředitelství v Ústí nad Labem. Nemá jít přitom o nic menšího než o de-

Afričtí diktátoři i čeští tuneláři to tu milovali. Teď ale spadla klec. (Curych)

V kauze tunelování Mostecké uhelné už běží vyšetřování – díky Švýcarům.

účtů prověřil v přepočtu kolem pětaticeti miliard korun. V osmi případech z deseti – mezi nimi i u toho Janouškova a mosteckého – se přitom původní podezření potvrdilo a policisté je předali švýcarskému generálnímu prokurátorovi.

„Naše informace bývají vysoce spolehlivé,“ říká Gerber. „V posledních letech jsme investovali velké množství peněz do propojení našeho pracoviště s ostatními. Jsme v kontaktu s prokurátory, dalšími policisty, pečlivě sledujeme a analyzujeme zprávy v médiích,“ vysvětluje. „Jde o to, aby se vše dělo elektronicky a v co nejkratším možném čase.“ K rychlosti přitom pana Gerbera nutí i pětidenní lhůta, po kterou mu švýcarské zákony dovolují podezřelé peníze „zamrazit“. Nejistí-li Gerberův tým do pěti dnů o podezření víc, musí účet znovu uvolnit. „Je to vždycky adrenalin,“ usmívá se pan Gerber. „Když ale všechno šlape, jak má, pět dnů nám bohatě stačí.“

Takové nástroje i termíny mohou Češi svým švýcarským kolegům jen závidět. Zmrazování

i souběžné české pátrání po lince podezřelých Janouškových peněz.

Rozpoutal to Abacha

Ačkoli sám úřad nechce nic konkrétnějšího dodávat, deník Právo už citoval zdroj obeznámený s vyšetřováním, podle nějž pátrání odhaluje další a další informace o podezřelých kontech. K Janouškově jménu se podle něj nevážou jen podezřelé účty ve Švýcarsku, ale například i v české Komerční bance, kde se už sedm let mají kupit desítky milionů od společnosti Ora Print. Tu Janoušek před sedmi lety prodal, aby následně firma získala tučné veřejné zakázky, především od státní Všeobecné zdravotní pojišťovny.

Na to, zda nakonec bernský prokurátor sepíše v kauze zamrzého konta konkrétní obvinění a zda se ve spolupráci se švýcarskými detektivy pustí do případu i tuzemská policejní centrála, si budeme muset počkat. V případě druhého zmíněného případu – Mostecké uhelné

ních detektivů. K soustředěnému tažení proti kriminálníkům a špinavým penězům přicházejícím ze zahraničí by totiž možná vůbec nedošlo, nebýt klíčového momentu z roku 1996. Tehdy Švýcarsko souhlasilo s požadavkem někdejšího šéfa americké centrální banky Paula Volckera a zpřístupnilo jeho lidem tzv. spící účty, které si tu v průběhu druhé světové války otevírali Židé prchající před nacisty. O dva roky později švýcarsko zveřejnilo seznam jedenadvaceti tisíc jmen lidí, jejichž potomci se mohli o peníze okamžitě přihlásit, a ve stejnou chvíli švýcarské banky vyplatily jednu a čtvrt miliardy dolarů těm, kteří holocaust přežili.

Tohle otevření dveří ale přineslo mnohem víc a ve stejnou dobu začaly vyplouvat na povrch informace dokazující skutečnost, že švýcarské banky jsou faktickým bankéřem zkorumpovaných afrických diktátorů. Především případ bývalého nigerijského prezidenta Saniho Abachy, proslulého vězněním a vraždami svých politic-

FOTO PROFIMEDIA.CZ

Konto zmrazeno? To se bude primátor divit. (Lobbista Roman Janoušek poprvé narazil) FOTO RADIM BEZNOŠKA

peněz tu totiž není bráno jako pravidlo, ale jako zcela mimořádná věc. Odehrát se může teprve tehdy, když už policie má na stole konkrétní obvinění, navíc peníze mohou zmrznout jen na jeden den, ve výjimečných případech tři. V praxi však na tenhle institut dojde velmi zřídka a nefunguje dvakrát spolehlivě. To mohli Češi sledovat například v kauze podnikatele Radovana Krejčíře, který ještě po útěku zatýkajícím policistům v kldu převedl většinu svých mnohamilionových úspor do ciziny.

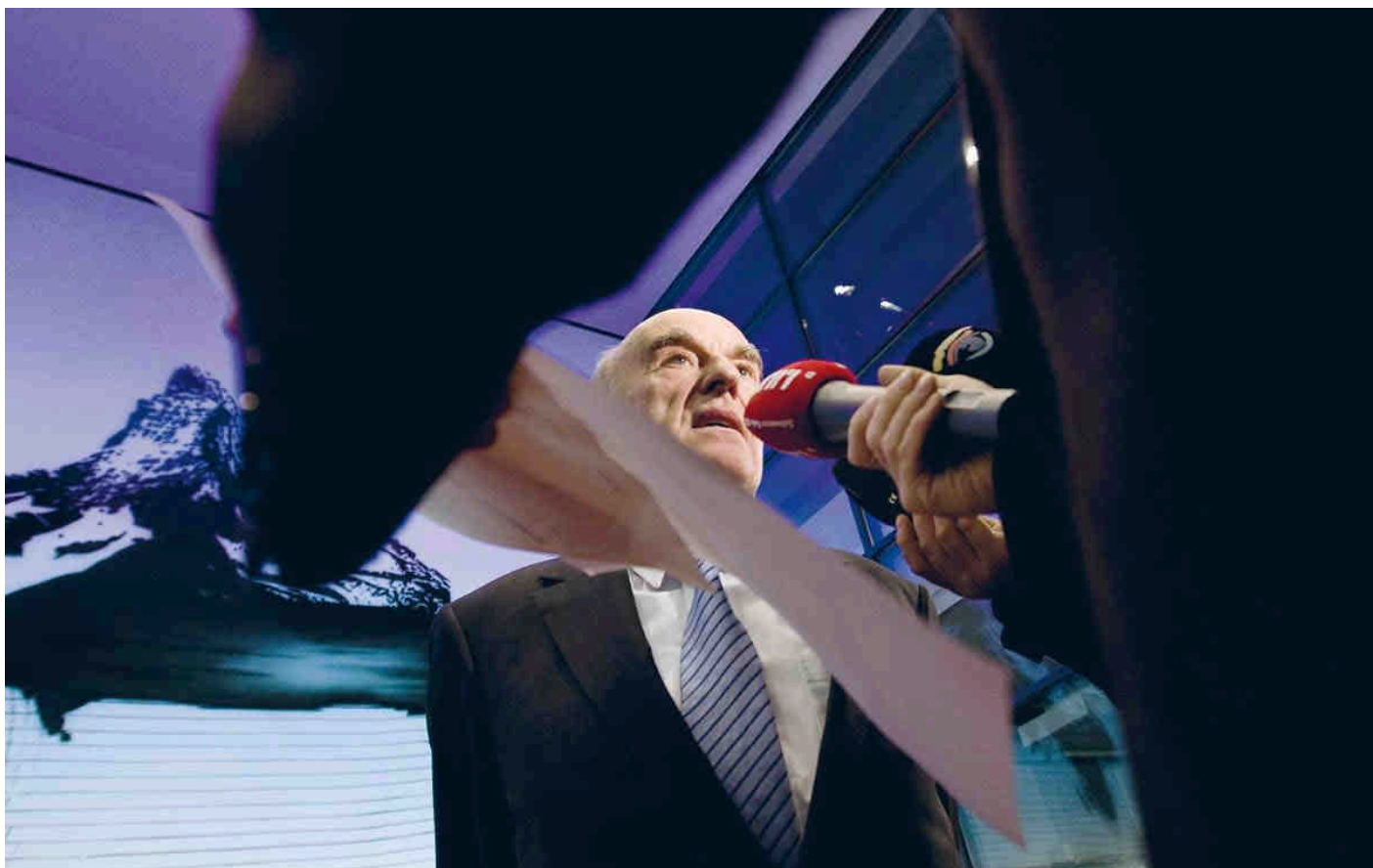
Nicméně věci se mění a třeba právě případ Romana Janouška ukazuje, že situace nemusí být až tak beznadějná. Tuzemský specializovaný útvar pro boj s práním špinavých peněz při ministerstvu financí dnes se Švýcarsky intenzivně spolupracuje, a navíc aktuálně probíhá

společnosti (MUS) – k tomu už došlo. Případem se začalo před pár měsíci zabývat policejní oddělení v Ústí nad Labem a je zcela zřejmé, že Švýčari v tomhle příběhu sehráli roli zásadního hybatele. Jasně švýcarské sdělení o nových zásadních zjištěních k podvodům, kterých se měli manažeři MUS před lety dopustit, doprovázel na jaře i stejně srozumitelný vzkaz – české straně budou informace předány, jen když se začne věcí znovu zabývat. „Odmítnout v takové chvíli vyšetřování by bylo neobhajitelné,“ shodují se dnes policejní experti a spis s hlavičkou MUS se skutečně znovu otevřel. Stejně lákadlo – uvolnění informace – přitom Švýčari slibují tuzemským strážcům pořádku i v případě Janoušek.

I v počátcích oné kouzelné švýcarské proměny hrál zásadní roli tlak na lepší práci tam-

kých oponentů, rozpoutal mezinárodní bouři a následný tlak na změnu. Abachovi totiž jen v průběhu devadesátých let uschovaly švýcarské banky na šest set padesát milionů dolarů, pocházejících především z korupce a zločinu.

„Abacha rozpoutal vlnu, na jejímž konci stál seznam tisíců jmen politicky exponovaných lidí, jimž dnes banky své služby preventivně zapovídají,“ vysvětluje šéf ženevské bankovní nadace Steve Bernard s tím, že od stejné chvíle jsou bankéři nuceni na odhalování podezřelých peněz aktivně spolupracovat. „Banky navíc musí aktivně pracovat na získávání informací o svých klientech a o každém podezření nás informovat. Když to banka neudělá, přichází pokuta,“ tvrdí v bernské centrále Alain Bichsel, mluvčí švýcarského úřadu ▶

Izolace a tajnůstkaření skončilo, teď musíme spolupracovat se světem. (Prezident Hans-Rudolf Merz)

→ FINMA, který má právě dohled nad bankami na starosti. Tato taktika přinesla jednak dlouhý soupis pokut v řádu milionů franků, ale především osmkrát více obvinění z praní špinavých peněz než v dobách před deseti lety, kdy tlak na banky neexistoval.

Anonymní Řebíček

Už stručný pohled do statistik finančně-analytického útvaru ministerstva financí, který v tuzemsku funguje jako protějšek Gerberova švýcarského týmu, naznačuje, že samotné bankovní „echo“ o nějakém podezření není ničím neobvyklým. Jen za poslední rok dostalo ministerstvo na dva tisíce tři sta informací o podezřelých obchodech. Jak ale zdůrazňují profesionálové ze Švýcarska – samotné velké množství informací je k ničemu.

„Nejtěžší bylo donutit banky k tomu, aby dodávaly kvalitní informace, a ne jen povrchní střípky, které vlastně nic nedokazují,“ vzpomíná mluvčí Alain Bichsel. To se Švýcarům podařilo. Takže dnes osmdesát procent kauz, které se objeví na stole Lorenza Gerbera, končí předáním švýcarské prokuratury a v drtivé většině případů i konkrétním obviněním. V Česku skončilo podobně úspěšně loni jen 78 ze zmíněných téměř dvou a půl tisíce případů.

Podle ministerstva i lidí z branže je na vině právě skutečnost, že vyšetřovatelům se na stole hromadí prakticky jen nepodstatné klepy. Také Češi sice mohou podle zákona za špatné informování udělit pokutu (až do výše 50 milionů

korun), v praxi však tahle páka vázne. Mluvčí ministerstva Radek Ležatka odmítá říci, kolik pokut tady padlo a v jaké výši, ale bankéři se mimo záznam shodují, že za informační nespůlupráci s úřady tu ještě trest, který by stál za zmínku, nepadl ani jeden.

„Je to problém, o kterém víme,“ říká dnes o české neschopnosti odhalovat černá konta i bezpečnostní expert z ČSSD Jeroným Tejč. „Ministerstvo by mělo na banky mnohem víc tlačit, nebát se udělovat pokuty.“ A k Tejčovi se s kritikou přidávají i další politici; naposledy volal po debatě v tomto směru minulý týden i stávající ministr vnitra Martin Pecina, který v úřadě zůstane zřejmě až do června příštího roku.

Témat k diskusi je celá řada. Jak totiž upozorňují experti, špatné informace o penězích v českých bankách jsou jen jedním z mnoha problémů. Klíčovou pastí je v téhle hře mnohokrát zmiňované české unikum – tzv. akcie na doručitele. Díky těmhle anonymním cenným papírům dnes například vůbec není jasné, kdo v Česku vlastní stovky firem z různých odvětví, z nichž mnohé vydělávají na veřejných zakázkách. Nejčastěji zmiňovaným příkladem je dopravní firma Viamont. Jak známo, firma byla v minulosti spojena se jménem ministra dopravy Aleše Řebíčka. Ten sice tvrdí, že miliardové zakázky od ministerstva dopravy získala firma za jeho úřadování výhradně kvůli svým schopnostem, a sám už žádné akcie nevlastní, prakticky to ale nelze dokázat – všechny akcie jsou anonymní.

Jak s tím bojovat? Švýcarské banky dnes například kvůli přísnějším zákonům vůbec neotevrou účet společnosti s anonymní akciovou strukturou a firma, která si chce i přesto švýcarské konto zřídit, musí své vlastníky odhalit. Důležitá je i struktura samotné policie, která se spolu s finančními úřady praní špinavých peněz věnuje. Jak ukazuje příklad Švýcarska i doporučení EU, bojem proti praní špinavých peněz by se v každém státě měla zabývat jen jedna centrální instituce. České ministerstvo vnitra v čele s Ivanem Langrem (ODS) ale před třemi lety zrušilo ústřední centrálu a zřídilo pouze menší krajská pracoviště – se zdůvodněním, že budou „lépe znát prostředí“.

Jak přitom varoval už dříve v Hospodářských novinách Derek McLoughlin, britský policejní expert, který školil české finanční vyšetřovatele: „Rozptýlení finančních vyšetřovatelů jde proti mezinárodním trendům a znamená riziko ztráty vysoce kvalifikovaných odborníků.“ Tyhle obavy se dnes podle policistů beze zbytku naplňují. Od policie za poslední dva roky odešly řádově desítky policistů zabývajících se finanční kriminalitou.

Stále unikátní. Co bude dál?

Vraťme se však znovu do Švýcarska. Tlak, který stál za příběhem úspěchu zosobněným detektivem Lorenzem Gerberem, nedávno otevřel zcela novou kapitolu, na jejímž konci podle všeho nebude jen účinnější boj proti podvodníkům, ale i pád slavného „bankovního tajem-

ství“, na němž osmimilionová alpská země v minulém století postavila svoji prosperitu.

Přes veškerou otevřenost vůči vyšetřovatelům disponují švýcarské banky dodnes jedním nevidaným privilegiem. Jak už bylo řečeno, banky sice musí podávat okamžité a co nejpresnější informace o podezření ze zločinů. Mezi ty se však ve Švýcarsku nepočítá daňová zpronevěra.

„V praxi ale právě kvůli tomu švýcarské banky lákají i řadu cizinců, kteří se chtějí schovat před svými domácími daňovými úřady a nepřiznat jim vše, na co si třeba i legálně přišli,“ vysvětluje v jedné z ženevských kaváren ekonomický expert zdejšího deníku Tribune de Genève Pierre-Yves Frei. A jak dodávají i další analytici – právě tahle drobná klička, díky které může zůstat pro domácí úřady většina klientů v anonymitě, má na svědomí i skutečnost, že ve švýcarských bankách dnes leží víc než čtvrtina světových zahraničních úspor. Jen v Ženevě tohle číslo vydá na třicet bilionů korun, v celém Švýcarsku je to pak téměř ještě jednou tolik.

„Svoboda. Nezávislost. Odpovědnost. Stále unikátní po 200 letech.“ Ta slova vyvedená zdobným písmem na purpurovém podkladě nenechávají nikoho na pochybách, jaký byznys tady hraje prim. Obrovské svítící reklamy propagující slavná jména švýcarských bankéřů jako Lombard Odier, Pictet a Cie nebo Mirabaud vítají každého návštěvníka Ženevy jako vůbec první značka na letišti, vyhnout se jim je téměř nemožné i uprostřed čtvrtmilionové bankovní metropole.

Přesto aktuální pocity švýcarských bankéřů charakterizují dosti odlišná slova. „Nejistota, nervozita, obavy z toho, co bude dál,“ říká ve své kanceláři na břehu Ženevského jezera Steve Bernard, ředitel ženevské bankovní nadace, která sdružuje všech sto čtyřicet bank působících v tomto městě. „Banky jsou součástí naší identity a švýcarské bankovní tajemství funguje od roku 1934. Kdyby se to teď mělo změnit, bankám půjde o holé přežití,“ dodává dramaticky bělovlasý elegant.

Obava pana Bernarda, stejně jako dalších ženevských bankéřů, je zřejmá – pokud se Švýcarsko vzdá svého bankovního tajemství, ztratí zásadní výhodu oproti sousedním zemím a řada investorů a majitelů švýcarských účtů odejde

jinam. „Táhneme z desetiny celou ekonomiku,“ varuje Bernard. „Tady v Ženevě pracuje ve financích každý osmý člověk a prostřednictvím nabalujících se služeb další desetitísíce. To vše je teď v ohrožení.“

Skandál, přátelé

Co se tedy vlastně aktuálně děje? Podobně jako v devadesátých letech v případě kont afrických diktátorů, i tentokrát se věci daly do pohybu po skandálech. V prvním hrají roli zaměstnanci největší švýcarské banky UBS, kteří ve Spojených státech aktivně lanařili podnikatele s nabídkou uložení peněz ve Švýcarsku a dávali jim k tomu přesný návod na daňovou zpronevěru. Druhou rozbuškou se stal seznam s dvěma tisíci jmény různých evropských prominentů, kteří si ulili nezdaněné peníze do lichtenštejn-

Čeští bankéři se spoluprací s policií beztrestně vyhýbají.

ské banky LGT, využívající podobné svobody jako švýcarské banky.

„K tomu všemu se přidala finanční krize a politici z různých zemí světa si na švýcarské peníze zkrátka vzpomněli naráz,“ říká novinář Frei. Na stole jsou přitom i odhady částek, na kolik by si dodatečným zdaněním těchto peněz státy přišly. Řádově jde o miliardy eur a ve snaze dostat švýcarské peníze zpět „po dobrém“ se dnes v Evropě objevují nejrůznější nápady. Italský premiér Silvio Berlusconi už například vyhlásil „generální pardon“ pro všechny Italy, kteří převedou své peníze zpět do Itálie. Jinými slovy – stát jim sice peníze dodatečně zdaní, o nějakém daňovém úniku či případném trestu nepadne ani slovo. „Ten se bude týkat jenom těch, kdo se nepřihlásí dobrovolně,“ pohrozil v televizi opakovaně Berlusconi. Podobně ostře dnes na své občany tlačí i Německo či Francie.

Právě jejich požadavky dnes ale v zemi helvétského kříže budí dosud nevidané emoce.

„Oni chtějí, abychom jim bez reptání vydali seznam všech Němců či Francouzů, kteří u nás spoří,“ rozpráhne ve své ženevské kanceláři ruce Carlo Lombardini. „To je skandální zásah do soukromí i integrity státu,“ dodává jeden z nejuznávanějších místních právníků a spoluautor novel švýcarského bankovního zákona z posledních let. Podobné názory je dnes možno slyšet ve Švýcarsku téměř na každém rohu.

Vlna nad Evropou

Vzrušené debaty o možném odlivu švýcarského bohatství za hranice dnes vedou i tamní politici a občas padají ostrá slova o „boji o švýcarské přežití“. Přes všechn poprask se ale už dnes v Alpách rýsuje jasná představa o tom, kam se země bude dál ubírat.

„Izolovat se nemůžeme, v dnešním propojeném světě něco takového prostě není možné, a musíme spolupracovat,“ říká šéf ženevské bankéřské asociace Steve Bernard a jeho slova potvrzuje svými činy i vláda. Už v březnu prezident a zároveň ministr financí Hans-Rudolf Merz oznámil, že tamní banky musí víc spolupracovat se zahraničím a kabinet dodnes podepsal dvanáct klíčových smluv, které mají nová pravidla nastavit.

Dalších sedmdesát dokumentů s jednotlivými zeměmi – mezi nimi i s Českou republikou – ještě podepsat zbývá, podle expertů jde ale už více méně o formalitu. „Ty podmínky nebudou tak přísné, jak se zdálo,“ pokyvuje dnes hlavou i jeden z velkých kritiků změn, právník Carlo Lombardini.

Spolu s bouřlivou proměnou, kterou dnes Švýcarsko zažívá, se ale objevuje také naděje, která by mohla zajímat i Čechy. „Zprůhledňování finančního systému je trend, který postihne celou Evropu,“ shodují se dnes švýcarští experti. A nemusí jít jen o bankovní tajemství, ale například i o mlhu zahalující české anonymní akcie.

Hlavní roli v tomhle novém dějství hraje podle všeho finanční krize, která si vynutila i dosud nevidané změny v dohledu nad evropskými bankami. Nesmírně důležité jsou však i konkrétní kauzy praní špinavých peněz. Jak říká švýcarský novinář a autor článků o českém podnikateli Romanu Janouškovi Julian Pidoux: „Teprve ty totiž většinou donutí politiky k tomu, aby se problémem začali skutečně zabývat.“ ■

INZERCE

VEŘEJNÁ SBÍRKA 6.–10. ŘÍJNA,
PŘÍSPĚJTE DO KASIČEK SKAUTŮ.

Postavme

POŠLETE
DMS AFRIKA
NA ČÍSLO 87777

Cena DMS je 30 Kč, na konto projektu
Postavme školu v Africe bude připsáno 27 Kč.

školu v Africe VI.

ČESKÝ ROZHLAS

Z výtěžku sbírky v letech 2004 – 2008
bylo postaveno již devět škol pro 1960 dětí

Číslo konta: 222 444 555 / 0300

www.skolavafrice.cz

Sbírka povolena
magistrem hl. m. Prahy
pod číslem S-MHMP/30164/2007